

Evaluatie en voortgang project Casamance 2010, reis nov 2010

Doelen:

- Basiscursus apotheekmedewerkers

Therapie
Communicatie
Voorlichting aan de patiënt
Beroepshouding
Hygiëne

Resultaat:

Seminar van 1 week voor secouristen en matrones
Start met pretest voor nulmeting
Aandacht voor voorkómen van aandoeningen, hygiëne (LG) en
Voeding, door Chr Tendeng, nutritionist
Belang van communicatie, rollenspel (LG)
Eenvoudige uitleg van het menselijk lichaam (HJ)
Type geneesmiddelen en uitleg voorkomende geneesmiddelen (HJ)
Posttest en anonieme evaluatie
Uitreiking certificaat

De resultaten variëren tussen het cijfer 3 en 9.

Het niveauverschil tussen de leerlingen is groot en het niveau is laag. Essentieel is het steeds herhalen van de stof. Ook een volgende keer dient hieraan veel aandacht besteed te worden.

Tevens is voor een gedeelte de Franse taal een beperking. Hiervoor is iemand gevonden, die als tolk kan optreden om in het Diola de stof te herhalen.

-Aanpassen Carnet de Santé

Het carnet is uitgebreid met een gedeelte voor Prenatale visites, Entree in de Maternité en het volgen van de baby tot 5 jaar.

Er is nu nog behoefte aan een pagina met daarop de groeicurve

Er is wederom een bezoek gebracht aan de inspectie, Médecin Chef Regional dr Sy.

Ditmaal met gewezen inspecteur Hans Jasperse, die erin geslaagd is deze tot de uitspraak 'c'est bien fait' te verleiden

-Introductie in de wijk Lyndiane, Ziguinchor

Het Carnet is inmiddels van start gegaan op de Poste de Santé van Sœur Mathilde in Lyndiane.

Met dien verstande dat niet het hele gezin in het carnet verzameld wordt, maar alleen de moeder en kinderen tot de leeftijd van 5 jaar.

We hebben overleg gehad gehad met dr Yoanni, directeur van het Hôpital de Silence en verantwoordelijk voor de Postes de Santé.

Deze stelt het initiatief van het Carnet zeer op prijs, al zal voor een bredere toepassing enige aanpassing moeten plaatsvinden, daar het aantal patiënten en daarmee de werkdruk erg hoog is.

Tevens sprak hij de wens uit een lesprogramma met ons voor te bereiden ten behoeve van de apothekersassistenten met betrekking tot het gebruik van geneesmiddelen.

-Drukkerij Nema, productie van het Carnet in Ziguinchor

Er is wederom contact geweest met hr Eliman Sambu, bedrijfsleider van de Imprimerie Nema, die een offerte voorbereid voor locale productie van een (losbladig) systeem.

Zijn collega reist naar Dakar en zal daar informeren naar de beschikbaarheid en kosten van de diverse materialen.

Er is contact per E-mail om een en ander te communiceren.

Voortgang 2011

- Carnet de Santé

Introductie in de wijk Nema

Evaluatie en aanpassing voor introductie op grotere schaal

Contacten met de andere posten en de autoriteiten van het district Diouloulou

Start van de Introductie in de gehele Casamance

Opstarten productie op lokaal niveau

Bezoek aan Dakar, soeur Lea Charles, voor het opstarten van het Carnet in de wijk Yeumbeul

- Lesprogramma

Voortzetting seminar groep Brin/Nyassia/Enampor/Seleky

Opzetten lesprogramma apothekersassistenten in samenwerking met dr Yoanni, directeur Hôpital de Silence

N.B. er is dringend behoefte aan een arts voor het doceren van onderwerpen met diagnostisch karakter en praktische medische aspecten

Tevens is bij een uitgebreid programma een derde docent geen luxe, daar de praktische zaken, zoals het organiseren van het seminar, maaltijden, etc veel tijd vergen.

Groningen, januari 2011

Linda de Groot, Hans Jasperse

Verslag Senegal november 2010.

Na een week voorbereidingen ter plaatse door collega Linda de Groot arriveerde ik, met 5 uur vliegvertraging, na anderhalve reisdag op zaterdag 13 november 2010 in Ziguinchor, Casamance, Senegal.

Een dag uitrusten, alle meegenomen spullen sorteren, 54 kilo bagage (hoezo travelling light?).

Maandag 15 november om 9 uur een belangrijke afspraak met de Medecin Chef Regional, die bij vorige gelegenheden een struikelblok vormde voor de FM plannen met het Carnet de Santé.

Het gesprek verliep in een aangename sfeer, ik had me keurig gekleed (jasje/dasje) en speelde een beetje met mijn attitude van oud-inspecteur, wel erg serieus. Na enige tijd en met extra uitleg door Linda, kregen we de mondelinge goedkeuring om het project te vervolgen.

Daarna per taxi, met enig oponthoud bij een politiepost, naar de Poste de Santé in Brin, vervolgens over een hobbelige zandweg naar de posten te Enampor en Seleky, weer terug en tenslotte naar Nyassia, waar de PdS binnenkort haar intrek neemt in nieuwe gebouwen. Maar de ambulance / auto is nog steeds defect. (hier kom ik later nog op terug). Bij alle posten gevraagd waarover men wil dat de cursus gaat.

Dinsdag 16 november 2010 e-mail verzonden, telefoonnummer en beltegoed gekocht, geld gehaald, sms'jes verstuurd.

Woensdag 17 november naar Soeur Mathilde van de PdS in de wijk Lyndiane van Ziguinchor en haar het Carnet de Santé overhandigd.

Donderdag 18 november 2010 vanaf 10:30 uur studeren, plannen en overleggen.

Vrijdag 19 november 2010 een studieochtend en gewacht op telefoontje van Soeur Mathilde, maar die had een zeer druk spreekuur en wilde de afspraak verzetten naar later. C'est l'Afrique, n'est ce pas? Middag naar internetcafé voor e-mail en het regelen van financiële zaken.

Maandag 22 november 2010 weer studie voor de theorieblokken, vandaag vier keer een coupure de courant = spanningsuitval. Hinderlijk was dat, we werden er niet vrolijk van. Soms kan het hier warm zijn, zeer warm, het went maar langzaam.

Dinsdag 23 november 2010 weer naar Brin, naar de PdS, de geneesmiddelenkast bekijken, leslokaal en eten en drinken regelen. Er is wel een vies leslokaal dat we mogen gebruiken, eerst schoonmaken dus, maar er zijn geen stoelen, die moeten we elders gaan huren.

Woensdag 24 november 2010 schrijven aan de theorieblokken. Naar de stad om te printen.

Donderdag 25 november 2010 de laatste teksten en werden onze Franse teksten gecorrigeerd door Bruno, een Franse wetenschapper en retraite, die getrouwd is met Betty, de vorige apothekersassistente uit Brin. Daarbij bleek dat één (oude) tekst volgens hem geschreven was "en Francais du petit nègre", een soort steenkolenfrans dus. Hij bood aan om de tekst te herschrijven. Dat hebben we dankbaar geaccepteerd.

Vrijdag 26 november 2010 weer per taxi naar het centrum om de gereede teksten te printen en

te kopiëren, een hele klus. Eerst kan de lokale printer de teksten niet lezen, vervolgens moet er een andere printerdriver worden geïnstalleerd. Uiteindelijk een stapeltje redelijk uitziende prints van het lesmateriaal. Maar kopiëren moet elders. Eindje lopen in de hitte en zowaar een kopieerapparaat dat redelijk goed functioneert. Maar er moet eerst papier worden gehaald, want dat is bijna op. Ook nog andere benodigdheden voor de cursus gekocht. Aan het einde van de middag trakteren we onszelf op een heerlijk koel Gazelle biertje van 630 ml.

Zaterdag 27 november 2010 eerst nog wat schrijven om dat vervolgens -en ville- te gaan printen. Tot mijn verrassing was het internetcafé per heden op zaterdag gesloten, ondanks onze vraag van gisteren of ze zaterdag open waren, waarop bevestigend werd geantwoord. Een andere plek gevonden. Eerst moesten alle documenten op een USB stick, vervolgens ging de uitbater die elders printen. En daarna kopiëren. Nog enkele boodschappen gedaan en per taxi weer terug, het was al weer bijna donker. Linda was in de middag vertrokken om zaken te regelen met betrekking tot de verzorging van de maaltijden tijdens de cursus.

Maandag 29 november 2010 vroeg op en om 08:15 al in Brin. Stoelen werden gebracht, er was schoongemaakt. Ontvangst, inschrijving, kennismaken. Een bloedhete, windstille en vochtige dag, afzien voor iedereen, niet alleen voor ons. Na de koffie eerst een prétest. Eten en daarna het eerste theorieblok over preventie en hygiëne. 's Avonds de prétest nakijken.

Dinsdag 30 november 2010 theorieblok 2 over pansements (wondverzorging) en antiseptische vloeistoffen en over communicatie met rollenspel door ons. 's Middags een workshop/ poster maken over het schoonhouden van de leefomgeving. Daarna gooide men de overtollige papiertjes niet in de prullenbak, maar in de tuin.....

Woensdag 1 december 2010 wordt het geplande rooster ineens gewijzigd: de praktische voorlichting over voeding door de Inspectie kan niet vanmiddag, maar alleen maar morgen.... Dus mag ik vandaag drie blokken theorie geven over anatomie/fysiologie en (de werking van) geneesmiddelen. Een hele klus.

Donderdag 2 december 2010 de praktische voorlichting over voeding van baby's van zes maanden en ouder, door inspecteur Christian Tendeng. Gepland voor 9 uur, hij kwam om 10 uur. Een nuttige, praktische en duidelijke voorlichting over goede, gezonde, gemakkelijk verkrijgbare en voor iedereen betaalbare voeding voor zeer jonge kinderen. De leerlinge stelden zijn optreden zeer op prijs. Daarna een posttest en uitreiking van getuigschriften en vergoedingen. Afscheid van de leerlingen.

Vrijdag 3 december 2010, nog even langs bij drukkerij Nema voor het CdS en bij de directeur van het Hospital de Silence, die hoofd is van alle PdS'en en daarna op tijd naar The Gambia voor de terugreis.

Zaterdag 4 december 2010 terug in Nederland, een temperatuurverschil van 40 graden!

Hans Jasperse, apotheker
Linda de Groot, apotheker

Gebruikte afkortingen in dit stuk: PdS = Poste de Santé; FM = Farmacie Mondiaal; CdS = Carnet de Santé;

VERSLAG SENEGAL MAART 2011 /P.H. Jasperse, apotheker.

2 MAART 2011 Na een laatste briefing op 1 maart door projectleider Linda de Groot, die wegens ziekte niet nu mee kan gaan, om 07 uur deze keer alleen naar Schiphol. Via Madrid naar Dakar, aankomst 23 uur, local time. Vermoeiend. Hotel vlakbij gereserveerd en gevonden.

3 MAART 2011 Telefonisch contact met de PdS te Yeumbeul , Soeur Lea Charles. Zij komt oorspronkelijk uit de Casamance en leidt nu de PdS in een voorstad van Dakar, met meer dan 10.000 inwoners. In totaal zijn daar vijf van dergelijke posten, allen, ieder apart, onderdeel van een andere grotere organisatie. Onderling is/was er een soort inkoopcombinatie, die bij IDA geneesmiddelen kocht, maar dat functioneert nu niet goed meer. Per taxi op bezoek aldaar, het autoverkeer is letterlijk verstikkend, zowel qua uitlaatgassen als qua drukte. Soeur Lea, die eerder in Brin werkte, had daar zelf al een eenvoudig Carnet ontwikkeld, dat onder andere de basis vormde voor Linda's uitvoering van het CdS. Dit nieuwe Carnet met haar besproken en haar commentaar genoteerd. Ook de PdS bezocht, vrij klein qua afmeting, zeker als binnen alle vijf haar assistenten ook aan het werk zijn in de Dispensaire (= apotheek) en voor wondbehandeling. Deze middag was het vaccinatiemiddag, compleet met inentingboekje, een soort Rijksvaccinatieprogramma. Soms is er op deze PdS ook een arts aanwezig. Tijdens de "hivernage"(hoge temperatuur en vochtigheid), ongeveer van juli tot oktober ziet ze soms wel 250 patiënten per dag, waarbij het wel enkele keren per jaar voorkomt dat er zieke babytjes zijn overleden vóórdat ze die gezien heeft. De mensen wachten vaak te lang om te komen en zijn er zo arm dat ze geen geneesmiddelen bij de apotheek kunnen kopen, dus worden die dan gratis meegegeven. Totdat de voorraad op is en er geen aanvulling meer binnenkomt, zoals we in nov 2010 in Brin hebben gezien. Het betreft altijd de basics uit het geneesmiddelenarsenaal. Zeer vriendelijk ontvangen door de zusters, ze doen daar goed werk. En op termijn vermoedelijk ook de mogelijkheid om daar een CdS te introduceren.

4 MAART 2010 Per taxi naar de haven voor vervoer per boot naar Ziguinchor. Heb gezien dat er sinds 2002 veel is verbeterd aan de kwaliteit van het wegennet, maar de meeste taxi's zijn nog van een andere, rokende, kwaliteit. Het begrip APK is hier onbekend. Ook nog enkele grote prestige-objecten gezien, die er eerder niet waren. Om 15 uur inschepen en inladen, om 20 uur vertrek, rustig weer en er was een gemoedelijke sfeer aan boord; ik heb goed mijn Frans kunnen oefenen.

5 MAART 2011 Aankomst Ziguinchor om 10 uur, bagage terugvinden in een enorme hal om 11:30 uur, snel per taxi naar het vertrouwde adres, een vrolijke en hartelijke ontvangst viel mij ten deel.

7 MAART 2011 Onze vaste taxichauffeur zou me tijdig ophalen. Toen hij enige tijd later nog niet was gearriveerd bleek dat hij problemen met de remmen had. Dus eerst maar weer 5 blokken lopen naar de harde weg en daar een taxi gezocht. Zo maar weer 1 uur verdampt. Kopieën gemaakt, e-mails verstuurd. Met Linda gebeld.

8 MAART 2011 Bij de collega-inspecteur langsgegaan, telefoonnummers uitgewisseld en geprobeerd een afspraak te maken voor een gezamenlijk bezoek aan de directeur van het Hospital de Silence, die tevens hoofd is van alle PdS'en in de regio. Een wegenkaart van de regio met een stadsplattegrond van Ziguinchor gekocht. 's Avonds bij de taxichauffeur langsgegaan, de auto is weer gerepareerd.

9 MAART 2011 Naar de PdS te Brin, al het personeel was aanwezig, er waren echter geen patiënten, het is nu een rustige tijd. Kopieën van de novembercursus, foto's gegeven en veiligheidsbril achtergelaten. De bijbehorende Case de Santé in Medina is (definitief?) gesloten. Nu heeft men tijd om in de Dispensaire de vervaldatum te controleren. Er valt echter niet veel te controleren omdat de voorraad aan basisgeneesmiddelen zo goed als uitgeput is. En op een hoger niveau, waar de geneesmiddelen worden besteld, is er nog geen geld beschikbaar/geen geld meer, dat was niet geheel duidelijk. Uit eigen waarneming wist ik dat er in Dakar bij Sr. Lea Charles vijf grote dozen met basisgeneesmiddelen staan te wachten op vervoer naar Brin. Het moet alleen nog worden geregeld. En dat gaat hier kennelijk niet zo snel. En dus worden nu patiënten (voor zover ze al komen) met een recept naar Ziguinchor gestuurd. Waar ze dan niet naar toe gaan omdat ze toch geen geld hebben. En passant nog een tv documentaire gezien uit een ander dorp in de Casamance, waar alle vrouwen te hoop lopen tegen vrouwenbesnijdenis, MGF (Mutilation Génitale Féminin), hetgeen grote problemen kan geven bij geboortes van grote kinderen. Het is geen kwestie van religie, maar van gewoonte (meestal geëntameerd door de grootmoeders). Thans is het hier een strafbaar feit, sinds enige tijd. En dat geeft dan weer een beetje moed.

10 MAART 2011 Naar de PdS te Enampor. Kopieën van de novembercursus, foto's gegeven en veiligheidsbrillen achtergelaten. De bijbehorende Case de Santé in Battiguières is alleen per pirogue te bereiken, dat moet tevoren met de dorpsbewoners worden geregeld, iets voor een volgende keer. Ook hier tekorten aan bepaalde basisgeneesmiddelen, hoewel minder erg dan in Brin. En of we een otoscope hebben, een oorspiegel; heeft iemand nog iets dergelijks liggen? Normaal kan men twee keer per jaar basisgeneesmiddelen bestellen bij een centraal punt, het Hôpital de Silence in Ziguinchor. Er is in januari besteld, tot op heden is er nog niets ontvangen. Er is (nog?) geen budget van de Staat. Net zomin als deze werkenden in de gezondheidszorg salaris hebben ontvangen over de laatste drie maanden. Daarom was er gisteren een "sit-in" in Ziguinchor van de hoofden van de PdS waarin men heeft gesteld niet mee te werken aan de landelijke vaccinatiecampagne tegen polio van eind maart 2011, als men dan nog geen achterstallig salaris heeft ontvangen. In het secundair onderwijs wordt op dit moment al gestaakt om dezelfde reden. De Senegalese overheid heeft haar huishoudboekje niet op orde, dat is duidelijk.

Naar de PdS te Seleky, foto's gegeven. Het hoofd was nog onderweg, hij komt er zo aan. Intussen met oud-cursisten gepraat, men is blij met de cursus en wanneer komt er een vervolg? Dat weet ik niet. Hier geen tekorten aan basisgeneesmiddelen. Ik heb de indruk dat het te maken heeft met bepaalde kwaliteiten van het hoofd van de PdS, hier worden tijdig voldoende hoeveelheden besteld. Het drukmetertje van de bloeddrukmeter (volledig handbediening!) blijft hangen, hij is al terug geweest naar de leverancier maar die kan/wil er niets aan doen, weer 11.000 CFA verspild. Er is hier wel een vervoersprobleem, de Honda 125cc motorfiets is defect, reparatiekosten CFA 80.000, ongeveer 150 euro. Per taxi, samen met het hoofd van de PdS, verder naar de Case de Santé in Bandial, letterlijk het einde van de weg, waarvan het laatste stuk wel bestraat is. Recht vooruit water, links een soort haventje met pirogues voorzien van een kenteken! De Fransen hebben hier tenminste een infrastructuur achtergelaten (geheel anders dan 15 km naar het zuiden, in Guinee Bissau, waar de Portugezen helemaal niets hebben achtergelaten). Hier groeien geen bomen, geen struiken, er is geen 220V elektriciteit, wel 12V op zonnepanelen en grote accu's, zoet water op 1km afstand. Hier staan 10 hutten, gebouwd van takken en leem, met een dak van stro en hier wonen ook mensen. Er is een Case de Santé met een voldoende voorraad geneesmiddelen en er is een zogenaamde Maternité, waar vrouwen van staatswege moeten bevallen onder leiding van een vroedvrouw (of anders in een ziekenhuis met een arts erbij). In de Maternité mogen geen mannen komen. Het is hier eenvoudig, maar wel goed georganiseerd en degenen

die hier werken behoren tot de betere cursisten van de cursus in november 2010.

11 MAART 2011 Eindelijk is het gelukt om Sr Mathilde van de (heel grote!) PdS in Lyndiane aan de telefoon te krijgen, om 11 uur ben ik daar om het commentaar van haar en haar medewerkers aan te horen omtrent het Carnet de Santé. Er zijn op dit moment al 1500 van de 2500 geleverde exemplaren verbruikt. Het commentaar opgetekend en daarna nog heel gezellig een glaasje eigengemaakte citroenlimonade gedronken met Sr Miet uit Lommel, die blij was weer eens even Nederlands/Vlaams te kunnen spreken.

14 MAART 2011 Weer tijdig op pad naar Niassia en Dialang, foto's, kopieën van de novembercursus en veiligheidsbrillen gegeven en gesproken met het hoofd van de PdS. Afgezien van het probleem met de defecte ambulance is er ook hier een relatief tekort aan de basisgeneesmiddelen, waardoor de geringe winstmarge nu ook stagneert. Het salaris over december 2010, januari en februari 2011 is ook hier nog niet betaald. Hier hoorde ik dat de campagne voor de presidentsverkiezingen 2012 al is begonnen en dat daarom veel gelden nu al zijn geblokkeerd om die straks, in ruil voor een stem aan de zittende machthebbers, rijkelijk te kunnen rondstrooien. C'est l'Afrique, n'est ce pas?

15 MAART 2011 Een schrijfdag en naar de collega inspecteur in het centrum van Ziguinchor. Alles is nu weer bijgewerkt.

16 MAART 2011 Een uitgebreid onderhoud met de drukkerij, die het CdS hier kan gaan drukken. Ik heb nu zelf gezien dat ze exact hetzelfde softwaresysteem gebruiken als de drukker in Groningen. Dat betekent dus, dat wanneer ze de file van de brontekst en de layout hebben, ze hetzelfde kunnen drukken als wat wij hebben meegenomen en opgestuurd in november 2010. Het enige dat ze in Senegal niet hebben en ook niet kunnen krijgen, zijn de plakstrips. Misschien is een flinke charge plakstrips nog een keer subsidiabel voor/door FM? Wederom naar de collega inspecteur.

17 MAART 2011 Al vroeg naar de collega inspecteur en vervolgens gezamenlijk naar de geneesheer- directeur van het Hopital de Silence, dr Diokhane, die tevens hoofd is van alle PdS'en in de regio. Uitgebreid gesproken over het feit dat het CdS nu hier gedrukt kan worden met een beetje materiaal-hulp vanuit NL. Ook over een eventuele volgende cursus gesproken. Dat kan in een zaal in het ziekenhuis geschieden, daar is 220V en een projector. Hij dacht aan een cursus voor 30 dispensaire medewerkers vanuit de twee arrondissementen over het beheren van een apotheek: hoe men de voorraad beheert, bestellingen plaatst (bij PRA?), geneesmiddelen opbergt en onder welke omstandigheden, de inventaris van een apotheek, hoe men fiches(?) en facturen maakt. Cursus van 1 eventueel 2 dagen, transport regelen, budget? Op dit moment kan 2/3 van de basisgeneesmiddelen nationaal niet worden geleverd. Er ligt nu een verzoek bij de regering om direct bij de fabrikanten te mogen bestellen door iedere PdS ter waarde van FCFA 500.000 per post. En of FM hierin niet kan helpen. Meteen maar gezegd dat FM geen geneesmiddelen levert of daarin bemiddelt. Wat er mogelijk kan gebeuren is dat de douane de geneesmiddelen direct confisqueert en pas vrijgeeft na het betalen van een behoorlijk bedrag aan invoerrechten. Dat ken men beter hier onderling regelen. We zullen contact per e-mail houden over een volgende cursus.

18 MAART 2011 Naar Brin om de laatste zaken van de november cursus te regelen en afscheid te nemen. 's Middags afscheid nemen in Ziguinchor.

21 MAART 2011 Aankomst boot in Dakar.

22 MAART 2011 Vlakbij het hotel in Dakar bleek de Geneesmiddel Registratie Autoriteit van Senegal te zijn gevestigd. Naar binnen gelopen en gesproken collega Gueye, hoofd van de afdeling registratie van geneesmiddelen, ik heb daar veel bekende documenten gezien. We moesten vooral maar veel geld geven, dan zorgden zij wel dat er geneesmiddelen kwamen. Tjaja..... Om 23:55 uur vertrek vanuit Dakar, via Madrid naar Amsterdam.

Tenslotte:

Ook deze keer werd me weer herhaaldelijk gevraagd om vooral maar veel geld te doneren voor diverse doeleinden. Men zal het allemaal wel zelf regelen. Contact met diverse Europeanen die daar al gedurende vele jaren wonen en werken vertelden mij, zonder uitzondering, dat dit een heilloze weg is. Als je geld doneert dan wordt hooguit een gedeelte besteed voor het eigenlijke doel, de rest wordt geconsumeerd. Het feit dat Nederland de ontwikkelingshulp aan Senegal heeft stopgezet, werd door de daar wonende Europeanen uitgelegd als het beste dat Nederland heeft kunnen doen. Waarvan acte....

Ik wil een uitzondering maken voor onderwijs en onderricht aan jonge mensen. Die willen misschien nog wel iets leren en een andere attitude jegens steun vanuit het westen/noorden aannemen. Mijn houding met betrekking tot financiële steun zonder meer aan Senegal is wel degelijk veranderd door actieve deelname aan dit project.

Tolbert, 4 april 2011,

P.H. Jasperse, apotheker

Gebruikte afkortingen in dit stuk: PdS = Poste de Santé; FM = Farmacie Mondiaal; CdS = Carnet de Santé;